

„ПУЛСАЦИИТЕ” НА ПЪРВИ „ИЗТОЧНОЕВРОПЕЙСКИ” КЛЪСТЕР И НЕГОВИТЕ „КОЛЕБАНИЯ” МЕЖДУ ЛИБЕРАЛНИЯ И ДЪРЖАВНИЯ КАПИТАЛИЗЪМ

"PULSATIONS" OF THE FIRST "EAST EUROPEAN" CLUSTER AND ITS "FLUCTUATIONS" BETWEEN THE LIBERAL AND THE STATE CAPITALISM

Kaloyan Haralampiev¹, Georgi Najdenov²

*¹Department of Sociology, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria
k_haralampiev@hotmail.com*

*²Department of Public Administration and Regional Development, UNWE-Sofia,
Bulgaria
naidenov@tu-sofia.bg*

Abstract: We presented the results from the cluster typology of the types of capitalism made in the study: "Clusters of Capitalism (Typology and Dynamics of Capitalist Economies)", Contract № NID 21.03-2/2009. This project is extended in 2014 under the title "Identification and Comparative Analysis of Types of the Liberal and the State Capitalism (Based on Cluster Analysis)". The "pulsations" of the First "East European" cluster and its 'fluctuations' between the liberal and the state capitalism in the period 1900-2005 year are shown.

Keywords: Clusters of the Capitalism, Dynamics of the Capitalist Economies, Typology

Въведение

В настоящия доклад представяме динамиката и „пулсациите” на Първи „източноевропейски” клъстер в полето между либералния и държавния капитализъм в периода от 1900 до 2005 година. В този доклад ще представим част от таблицата на клъстерния анализ на видовете капитализъм в няколко възлови точки.

В резултат на клъстеризацията за всяка от 22-те фиксирани години в периода от 1900 до 2005 години се получиха от четири до десет клъстера. Във всеки клъстер има от една до 34 държави. От идентифицираните **дванадесет** клъстера, които са разгръщащи се във времето **самобитни** видове капитализъм, има два клъстера в Източна Европа, които можем условно да обозначим като **Първи и Втори „източноевропейски” клъстери**. Обозначенията „първи” и „втори” са свързани с: а) по-ранно, или по-късно появяване във времето; б) по-голяма или по-малка продължителност.

Основно изложение

1. Резултати

Какви са резултатите от кълстеризацията в няколко възлови точки в развитието на Първи „източноевропейски“ кълстери?

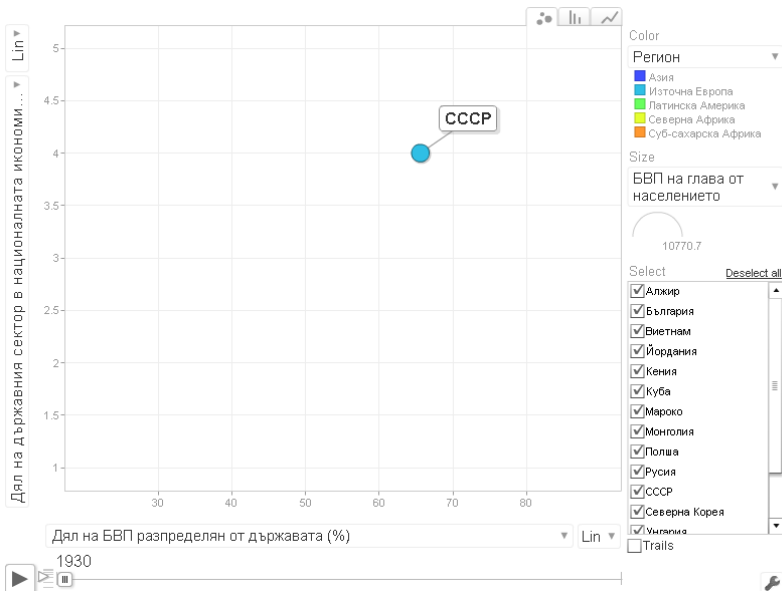
1.1. Представяме част от таблицата на динамиката, тоест на „пулсаците“ на държавите в няколко кълстера.

Таблица 1. Принадлежност на държавите към Първи и втори „източноевропейски кълстери

Година	Кълстер	Състав
1930	Първи „източноевропейски“	СССР
1935	Втори „източноевропейски“	Унгария
1940	Първи „източноевропейски“	СССР
1945	Втори „източноевропейски“	България
1950	Първи „източноевропейски“	СССР
	Втори „източноевропейски“	Доминиканска република, Полша
1955	Първи „източноевропейски“	България, Полша, СССР
1960	Първи „източноевропейски“	България, Полша, Северна Корея, СССР, Чехословакия
1965	Първи „източноевропейски“	България, Куба, Полша, Северна Корея, СССР, Чехословакия
1970	Първи „източноевропейски“	Полша, СССР, Чехословакия
	Втори „източноевропейски“	България
1975	Първи „източноевропейски“	Полша, СССР, Чехословакия
	Втори „източноевропейски“	България
1980	Първи „източноевропейски“	Полша, СССР, Унгария, Чехословакия
	Втори „източноевропейски“	България
1985	Първи „източноевропейски“	СССР
	Втори „източноевропейски“	България
1990	Първи „източноевропейски“	Полша, Русия
	Втори „източноевропейски“	Чехословакия
1995	Първи „източноевропейски“	Алжир, България, Кения, Русия
2000	Първи „източноевропейски“	Чехия
	Втори „източноевропейски“	България
2005	Първи „източноевропейски“	Алжир, България, Виетнам, Йордания, Мароко, Монголия, Русия, Унгария, Чехия

Какви са „колебанията“ на Първи „източноевропейски“ кълстер вътре, и в пространството между либералния и държавния капитализъм?

1.2. Първата година, за която има данни за Първи „източноевропейски“ кълстер е 1930, когато в този кълстер влиза само СССР – фиг. 1.

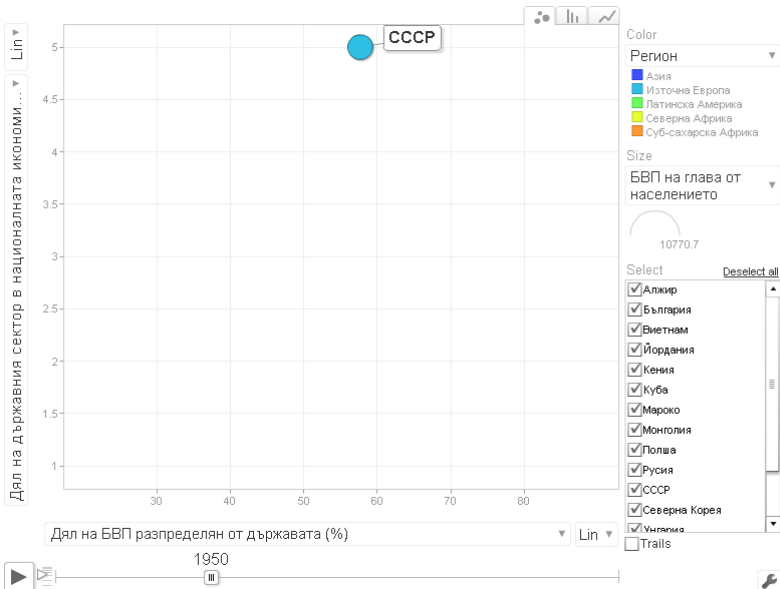
Фиг. 1. Първи „източноевропейски” клъстер през 1930 година

Още от самото начало Първи „източноевропейски” клъстер е в този ъгъл на графиката, който съответства на държавния капитализъм – дял на държавния сектор между 60% и 80% и дял на БВП, който се преразпределя от държавата, над 60%.

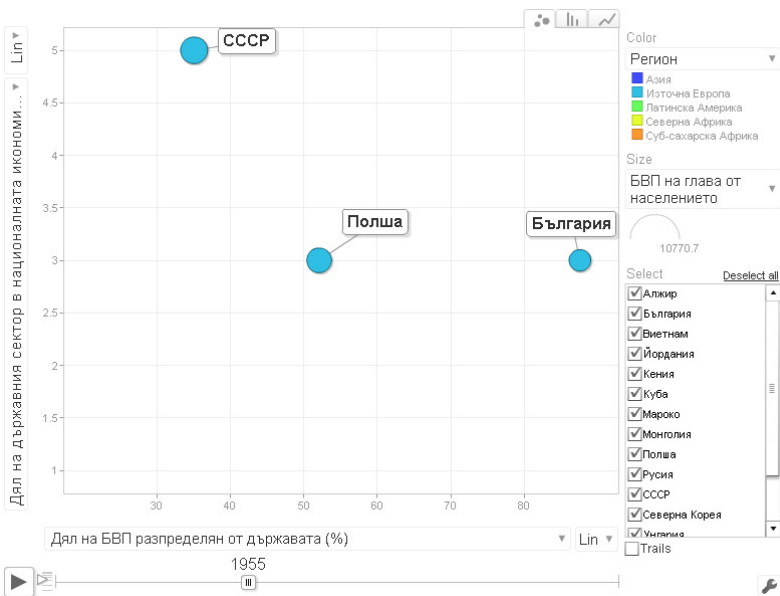
До 1950 година, включително, в състава на Първи „източноевропейски” клъстер попада само СССР, но през 1950 година клъстерът се изтегля наляво и нагоре – делът на държавния сектор се увеличава и достига стойности между 80% и 100%, обаче делът на БВП, който се преразпределя от държавата, намалява под 60% - фиг. 2.

През 1955 година освен СССР в Първи „източноевропейски” клъстер се включват още България и Полша – фиг. 3. Макар да попадат в един клъстер, трите държави се различават по основните си индикатори. Делът на държавния сектор в България и Полша е между 40% и 60%, докато в СССР е между 80% и 100%. От друга страна, делът на БВП, който се преразпределя от държавата, варира от стойности над 30% в СССР до стойности над 80% в България.

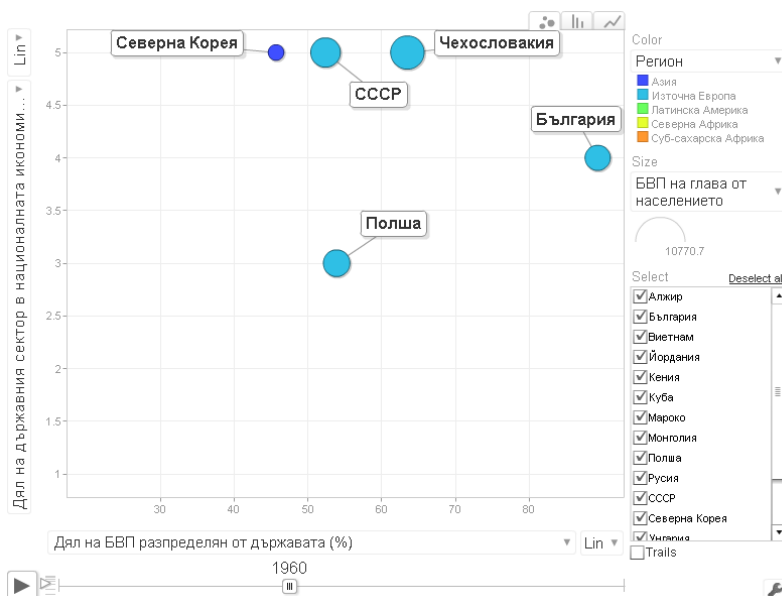
През 1960 година към предходните три държави в състава на Първи „източноевропейски” клъстер се добавят Чехословакия и Северна Корея. Клъстерът започва да се „уплътнява” и хомогенизира – фиг. 4. Делът на държавния сектор е между 40% и 100%, а делът на БВП, който се преразпределя от държавата, е над 40%.

Фиг. 2. Първи „източноевропейски” клъстер през 1950 година

Фиг. 3. Първи „източноевропейски” клъстер през 1955 година

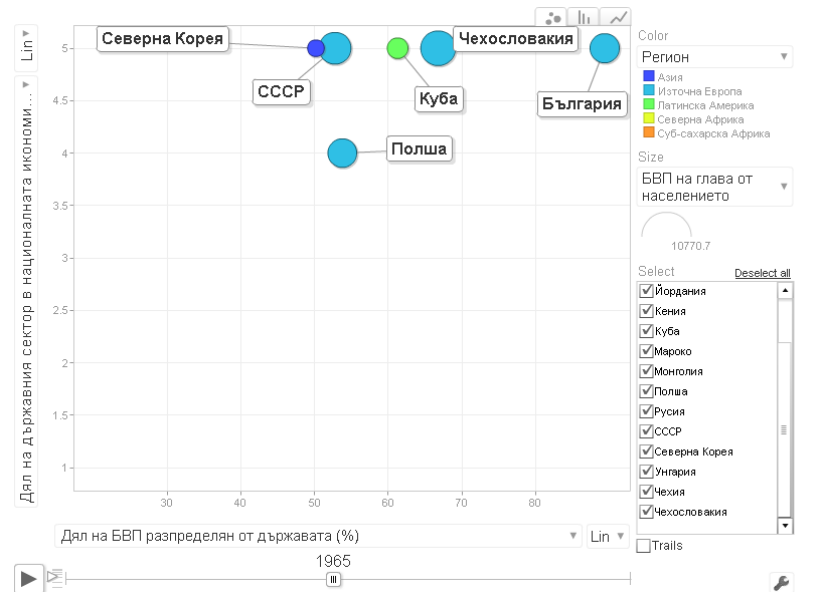
Фиг. 4. Първи „източноевропейски” клъстер през 1960 година

„Уплътняването” продължава и през 1965 година, когато делът на държавния сектор се увеличава до стойности над 60%, а делът на БВП, преразпределян от държавата, е вече над 50% - фиг. 5.

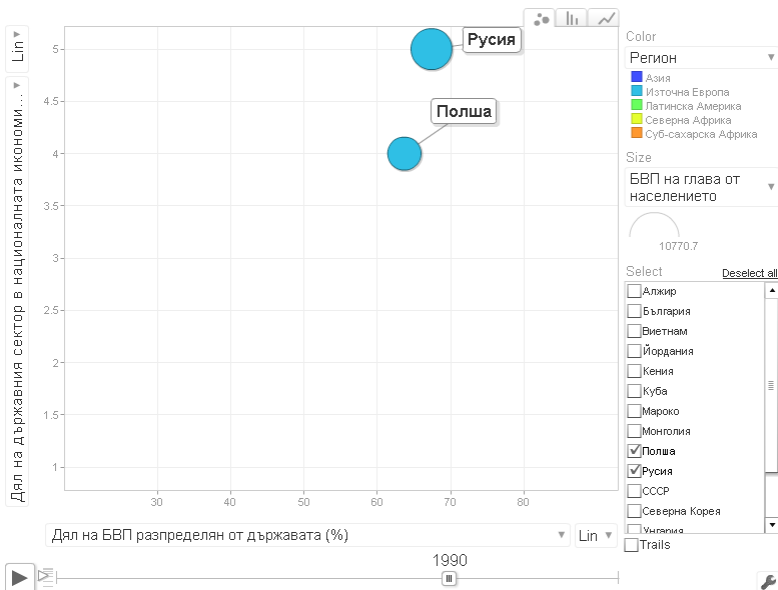
Тази ситуация се запазва до 1990 година, включително, през която делът на държавния сектор все още е над 60%, а делът на БВП, който се преразпределя от държавата, е също над 60% - фиг. 6.

През 1995 година започва движение на Първи „източноевропейски” клъстер към „либералния ъгъл” на графиката – фиг. 7. Делът на държавния сектор на всички държави в клъстера е между 40% и 60%, а делът на БВП, който се преразпределя от държавата е вече под 40%.

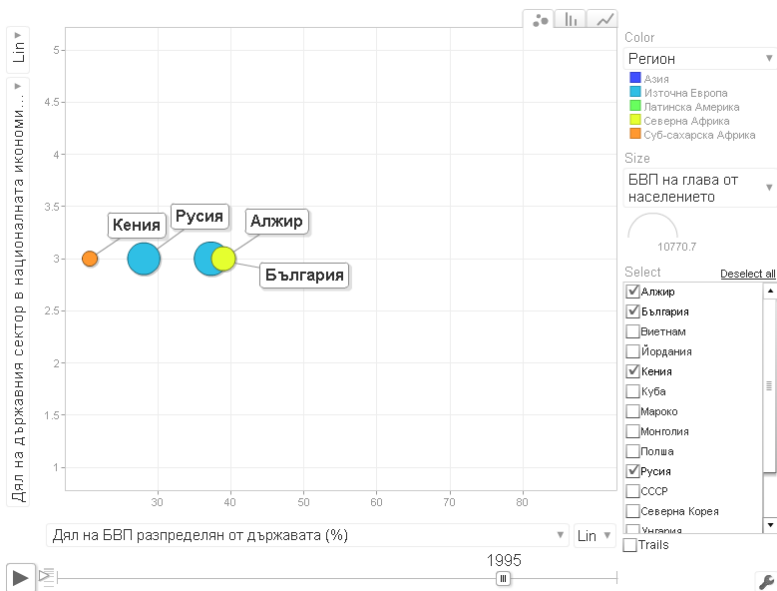
Тенденцията за либерализация се запазва и през 2005 година делът на държавния сектор за всички държави от Първи „източноевропейски” клъстер вече е под 40%, като същевременно и делът на БВП, който се преразпределя от държавата също е под 40% - фиг. 8.

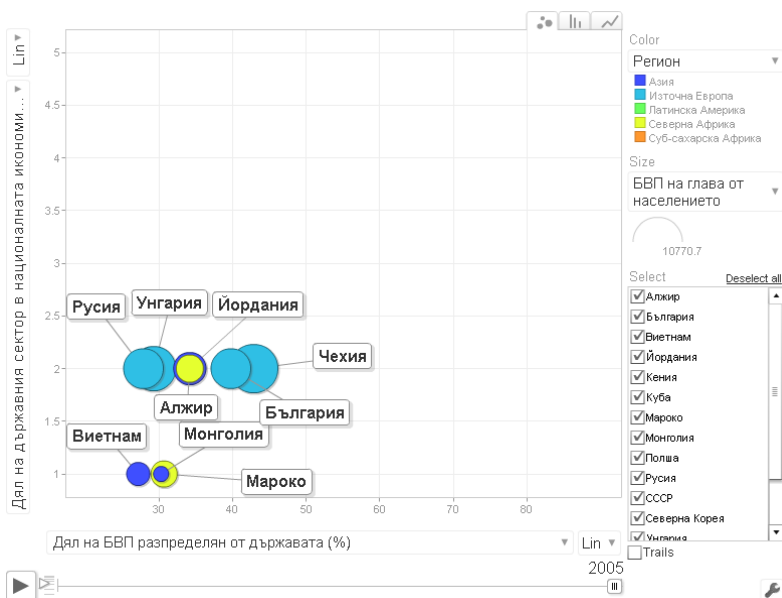
Фиг. 5. Първи „източноевропейски” клъстер през 1965 година

Фиг. 6. Първи „източноевропейски” клъстер през 1990 година

Фиг. 7. Първи „източноевропейски” клъстер през 1995 година

Фиг. 8. Първи „източноевропейски” клъстер през 2005 година

2. Анализ на резултатите

2.1. Най-напред трябва да отбележим някои наблюдения в резултат на изследването като цяло:

а) Капиталистическите икономики на три клъстера през почти целия XX век се развиват като либерални икономики. Това са клъстерите Първи „западноевропейски“, Първи „латиноамерикански“ клъстери и клъстера „САЩ“.¹ Когато има наличие на Втори „западноевропейски“ клъстер, той също почти винаги се развиват като либерален капитализъм.² Подобно е и положението с Втори „латиноамерикански“ клъстер. Но при него афинитетът към либерален капитализъм е прекъсван, понякога продължително, от периоди на държавен капитализъм. Такъв е, например периода 1910-1930 година, когато Втори „латиноамерикански“ клъстер в състав – Чили се развива като държавен капитализъм.

б) През първата половина на XX век клъстерите, икономиките на които се развиват като държавен капитализъм, като брой са равностойни на тези клъстери, икономиките на които се развиват като либерален капитализъм.³ Подобно е положението и през втората половина на XX век. Но през втората половина на века има редица особености. Например тази, че след 1970 година постепенно броят на клъстерите, икономиките на които се развиват като държавен капитализъм започва да преобладава над броя на тези, при които икономиките на които се развиват като либерален капитализъм. Има поне още две интересни особености. Първо, през този период появяващите се **нови** клъстери са винаги държавен капитализъм. Такъв е капитализмът на появилия се през 1970 година Първи „арабски“ клъстер в състав – Иран, Сирия, и Първи клъстер на развиващите се страни в състав – Алжир, Етиопия, Индия, Ирак. Такъв е капитализмът на появилия се през 1975 година Втори „арабски“ клъстер в състав – Кувейт. Такъв е капитализмът на появилия се през 1980 година Втори клъстер на развиващите се страни в състав – Етиопия, Ирак, Йордания, Конго. Втора особеност е, че в този период – след 1970 година, икономиките на дори развити европейски страни, като например Швеция (1995 година) и Гърция (1990 година), явявайки се в качеството си на Втори „западноевропейски“ клъстер, имат по-скоро характера на държавен капитализъм. След 1990 година обаче тенденцията се обръща. Започва „движение“ от държавен към либерален капитализъм.

¹ Изключение е началото на века, когато през 1900 и 1905 година Първи „латиноамерикански“ клъстер в състав – Бразилия, се развива като държавен капитализъм.

² Изключение е отново началото на века, когато през 1900 и 1905 години Втори „западноевропейски“ клъстер в състав – Франция, се развива като държавен капитализъм. Второто и третото изключения са 1990 година, когато в състав – Гърция, и 1995 година в състав Швеция, икономиките на този клъстер отново са държавен капитализъм.

³ Дори има случаи, когато са значително повече на брой. Например през началната година – 1900, от шест клъстера четири са държавен капитализъм.

2.2. Относно Първи „източноевропейски” клъстер трябва да се отбележи следното:

а) Този вид държавен капитализъм не е тъждествен с така наречения „социалистически” лагер, или със Съвета за икономическа взаимопомощ. В периода до 1990 година безспорно негово ядро е СССР. Но далеч не всички „социалистически” страни влизат в него. Той е „по-малък” отколкото „социалистическия лагер” или СИВ.

б) В „социалистическия” период – от 1955 до 1970 година България е част от Първи „източноевропейски” клъстер. От 1970 година обаче до 1985 година, включително, тя е самостоятелна държава-клъстер. Тоест, в този период, начинът на производство в България е специфичен вид държавен капитализъм, различен от този на Първи „източноевропейски” клъстер. Начинът на производство в България е по-висок с една степен държавен капитализъм, отколкото в Първи „източноевропейски” клъстер.

в) След „нежните” революции в края на 80-те години в едни периоди България е част от Първи „източноевропейски” клъстер – например през 1995 и 2005 години. В друг период, например през 2000 година тя е самостоятелна държава-клъстер. Начинът на производство продължава да е държавен капитализъм, но вече няколко степени по-малко държавен, отколкото в „социалистическия” период.

Заклучение

Надяваме се, че презентиранияте резултати от нашето изследване ще обърнат внимание на социологическата и икономическата гилдии към този нов подход в типологизацията на видовете капитализъм! Всички резултати на изследването са публикувани в интернет. Всеки, който има възможност и желание, може да попълва таблиците с данни за нови държави. Освен това публикуваните данни и изчисления подлежат на проверка. Ето защо имаме молба, ако се установят грешки, да ни се съобщи своевременно. Самите ние на няколко пъти установявахме грешки, дължащи се на преместена десетична точка. Не изключваме при набирането на информацията, или при изчисленията да има и други подобни технически грешки. Ще се радваме и ако се породи дискусия, свързана с методологията и методите за изследване. Самото определяне на клъстерите също подлежи на дискусия. На дискусия подлежи и начинът на определяне на полетата на либералния и на държавния капитализъм – например тази граница „плаваща” ли да бъде, или строго фиксирана и т.н. Нашата цел беше да сложим началото на този нов подход в типологизацията на видовете капитализъм. Дано „запалим” научното „любопитство” към тази проблематика!

Литература:

Найденов, Г., К. Харалампиев. *Клъстерен анализ на видовете капитализъм.* Икономически и социални алтернативи, София, 2012, стр. 118-133.

Найденов, Г., К. Харалампиев и др. *Клъстерите на капитализма – типология и динамика на капиталистическите икономики,* Издателски комплекс – УНСС, София, 2012